

abans incertes i obre un munt de pistes noves, que cal continuar indagant. I un darrer prec a l'autor, ja que es fa difícil de consultar un llibre tan voluminós: que en faci un llibre-resum, amb un detallat índex.

El *Pròleg* (I, 13-21) és d'Antoni Ferrando —director de la tesi, editor i gran coneixedor del *Curial*—, que comenta amb raó que és un llibre que interessa en conjunt als romanistes, perquè el *Curial* no és una obra aïllada, ans ben europea, com ho era la cort napolitana per les seves relacions, que provenien de fluxos de recepció de caràcter variat i obert, i que determinaven refluxos d'emissió d'un segell humanístic ben peculiar, molt en gran part encunyat pel mateix monarca, exaltat admirador de l'Antiguitat i la cultura romana: «És un esforç ingent, que cal agrair-li per la dedicació altruista que han comportat les incomptables hores d'investigació i pel servei impagable que ha prestat a la cultura d'expressió catalana i italiana i a la romanística». M'adhereixo al seu reconeixement, observant que conjuga amb el manament amb què Apol·lo clou el somni del Parnàs en dictaminar que el llibre: «sie tengut en gran estima».

Júlia BUTINYÀ

Universidad Nacional de Educación a Distancia

SUÁREZ GARCÍA, Pablo (2016a): *La fala de Trubia (Asturies): Estudiu sincrónicu y diacrónicu*. Uviéu: Academia de la Llingua Asturiana (Llibrería lingüística, 27), 422 p.

SUÁREZ GARCÍA, Pablo (2016b): *Onomástica de Trubia (Asturies)*. Uviéu: Academia de la Llingua Asturiana, (Llibrería lingüística, 28), 638 p.

Els números 27 i 28 de la col·lecció «Llibreria lingüística», que publica l'Academia de la Llingua Asturiana, corresponen a dues de les parts de la tesi doctoral de Pablo Suárez García, una monografia lingüística sobre la parla de Trubia, que es presentà a la Universitat d'Uviéu el 2007. Una part ja es publicà el 2010 (*Vocabulariu de Trubia*, Uviéu, Academia de la Llingua Asturiana, 2010) i el 2016 se n'han publicat les dues restants.

L'autor és nadiu de Trubia (concretament d'Udrión; 2016a: 24) i ha donat al seu poble un sòlid i complet estudi de la llengua seguint la metodologia tradicional de les monografies dialectals. Per a aquest estudi s'ha pres el territori tradicionalment conegut com Trubia i que inclou la parròquia de Trubia, però també les d'Udrión i Pintoria, així com el barri de Soto (de la parròquia de Godos); cadascuna de les parròquies consta de diverses entitats de població, seguint el model d'hàbitat i ocupació del territori propi d'Astúries. Trubia és molt a prop d'Uviéu, una quinzena de quilòmetres a l'oest, i aquesta situació ha contribuït a la forma actual del dialecte, com es veurà tot seguit.

En *La fala de Trubia* (2016a), l'autor fa primer una exposició dels aspectes generals del dialecte de la zona, a la frontera del dialecte occidental amb el central, i que ha sofert diverses circumstàncies que han propiciat, en primer lloc, una «desdialectalització» de la parla en favor dels trets, que es consideren més prestigiosos, del dialecte central; i, en segon lloc, també una castellanització, en la qual ha jugat un paper important la instal·lació en el segle XIX d'una fàbrica d'armament, amb la vinguda de mà d'obra i militars, que alterà la vida rural tradicional de la zona i la llengua; més modernament també hi han contribuït, com pertot, l'escola, els mitjans de comunicació, etc. A les p. 18-22 hi ha una presentació de la vida tradicional de la zona, vida que encara troba eco en les narracions dels etnotextos que es recullen a les p. 343-390; textos que, seguint la tradició, s'han recollit en boca de persones grans (70 a 90 anys) i amb poca formació acadèmica; molts incideixen en la narració de l'*esfoyón*, la feina col·lectiva d'esfollar les panolles de blat de moro i fer-ne els enfilalls per penjar-les a l'*horru* i que reunia tota la població del lloc, cada dia en una casa diferent, propiciant un ambient de festa a la fi de la jornada; i també la matança del porc. La presentació es clou amb aspectes de mètode, la llista d'informants, d'abreviatures i altres detalls d'aquest tipus.

El capítol de fonètica i fonologia (p. 31-96) ofereix una presentació, primer sincrònica i després diacrònica, del vocalisme i el consonantisme. En el cas del vocalisme, a més, s'inclou un estudi fonètic d'algunes vocals finals per observar-ne les variacions segons les diferents zones dins del terme de Tru-

bia i segons les edats, amb diversos informants de cada edat (d'adolescents a gairebé nonagenaris) per cada zona. La conclusió és que, efectivament, les variables d'edat i de zona més o menys urbana tenen una repercussió en la realització de les vocals estudiades. El capítol de morfosintaxi és molt extens i detallat (p. 97-337); per cada categoria gramatical es fa una descripció sincrònica, amb taules i grafismes aclaridors, de les seves formes i el seu ús en la llengua, i se n'explica també l'origen. El capítol es clou amb un extens i complet apartat dedicat a la derivació (p. 290-337), que mostra la riquesa de sufixos de la parla de Trubia, i un més breu però igualment interessant apartat dedicat a la interferència del castellà en el lèxic i la semàntica (p. 339-341); hi trobem casos, com *xata* «vedella (animal viu)» / *terne-ra* «carn de vedella (comprada en una carnisseria)» o *pitú* «pollastre (viu)» / *pollu* «carn de pollastre», que ens recorden la distinció en alguns llocs del domini català entre *tonyina* «peix viu o comprat en fresc» / *atún* «tonyina en conserva en llauna» o, inevitablement, les parelles de noms per a l'animal i la carn que se n'obté en anglès. Després de l'interessant recull de textos dialectals que ja hem esmentat més amunt, el treball es clou amb unes observacions sociolingüístiques (p. 391-398) que, sense intentar ser exhaustives, analitzen algunes de les opinions i actituds expressades per les persones entrevistades per a l'estudi respecte la llengua pròpia i les relacions amb l'asturià normatiu; segueixen les conclusions (p. 399-409), que són de diversos tipus: tan sobre l'existència, vitalitat i evolució diacrònica (amb la pèrdua progressiva de trets occidentals) de la parla de Trubia, com sobre les aportacions del mateix estudi a la dialectologia asturiana. Com bé assenyala l'autor, en la darrera de les conclusions (p. 409), la publicació d'aquesta monografia, i també la d'onomàstica (2016b), té encara una altra repercussió lingüística: el fet que la metallengua sigui també l'asturià contribueix a la normalització de l'ús d'aquesta llengua en l'àmbit de les publicacions científiques. Anotem finalment que, com hem esmentat, l'altre vessant de l'estudi de la parla de Trubia, el lèxic, havia estat objecte d'una publicació anterior que és el complement necessari d'aquest llibre.

El volum dedicat a l'ononimàstica (2016b) es presenta dividit en dues parts, una de toponímia, que constitueix la major part del volum (p. 17-494), i una d'antroponímia, en aquest cas limitada als sobrenoms (p. 497-625). Aquestes parts van precedides d'una brevíssima presentació que no s'entreté en consideracions teòriques sinó que només enuncia les parts de l'estudi tot fent alguna observació sobre l'ortografia emprada per als topònims (p. 9-13, de les quals gairebé tres són un llistat de les abreviatures emprades). L'estudi es completa amb la bibliografia (p. 629-638) i un índex general (p. [639]) molt succint que inclou només els grans capítols però no els subcapítols. La part toponímica es presenta en forma de diccionari etimològic, però el criteri superior que presideix l'ordenació del capítol és el de la motivació semàntica dels noms de lloc; així, el primer criteri d'ordenació és el semàntic, tot seguint una proposta de García Arias:¹ geotoponímia (dividida en orotoponímia, hidrotoponímia i litotoponímia), fitotoponímia, zootoponímia i antrotoponímia (dividida en antrotoponímia estricta, hagioponímia, ecotoponímia² i ergotoponímia³), termes que prenem literalment, només amb una catalanització formal, tot i que, en alguns casos, personalment preferim emprar altres variants (com *antropotoponímia* i no *antrotoponímia*). A l'inici de cadascun d'aquests apartats s'indica breument a quin tipus de topònims es farà referència i se n'inicia el repertori en forma de diccionari etimològic. La descripció de les entra-

1. GARCÍA ARIAS, Xosé Lluis (1995): *Toponimia: teoría y actuación*. Uviéu: Academia de la Llingua Asturiana, p. 61-62.

2. Els topònims que denoten la influència humana en el paisatge; és a dir, referents a construccions d'habitatge, vies de comunicació, activitat agrícola, etc.

3. Descrita com «organización del espacio ya interpretación de la naturaleza na toponimia». Aquest capítol es divideix en «La metáfora y el símil na toponimia» i «Cromotoponimia: cualidá y dimensión na toponimia». Però el primer d'aquests subcapítols es resumeix en mitja pàgina (p. 465) que indica que ja s'han tractat els topònims que responen a aquesta tipologia en els altres apartats. El segon (p. 465-477) recull diversos adjectius de color i forma, tot i indicant, no obstant, que alguns altres han estat tractats en altres apartats.

des d'aquest diccionari la trobem a les p. 18-21 i consisteix essencialment en un encapçalament amb la forma etimològica (l'latina o d'una altra llengua) i el seu resultat asturià seguit del o dels topònims que es remunten a aquest ètim i amb un comentari general al final, comentari sovint extens que inclou precisions sobre l'ètim i sobre la continuïtat romànica del mot. Tant els mots del lèxic comú com els topònims estan referenciats amb la màxima cura, amb remissions a les obres lexicogràfiques llatines, romàniques i asturianes en el cas dels primers, i a la localització i a una breu descripció (p. ex. «Prau cuestu, con dalgo piedra, que queda debaxo La Figarona» per al topònim *Miães*, a Villar, Trubia; p. 188), en el cas dels segons. Quan els topònims són derivats o compostos de l'ètim que encapçala l'entrada, els components que intervenen en aquesta derivació o composició són també indicats amb precisió. Volem destacar aquesta tasca de redacció del diccionari, feta de manera escrupolosa i meticulosa. Tanmateix, creiem que sovint l'extensió i orientació dels comentaris s'allunyen de l'objectiu de l'obra, sobretot en el cas de topònims de creació recent: en donem un parell d'exemples; el topònim *El Xalé de los de Don Anselmo* (p. 415) està directament inclòs en una entrada excepcionalment encapçalada per l'ast. *xalé* i no pas per la seva base etimològica i s'indica que procedeix del francès i aquest, al seu torn, d'una base preromana. En aquest cas, el llarg paràgraf del comentari sobre la base *CALA i sobre les seves derivacions hispàniques i romàniques sembla sobrer i no aporta res rellevant per a l'explicació del topònim. Més rellevant és el segon paràgraf amb l'esment del mot francès *chalet* (per a l'origen del qual, «tomáu al paecer d'un dialectu suizu», hauria estat millor citar un diccionari etimològic francès o fins i tot el *TLF* i no pas el *DCECH*), que ha estat «introducú n'època moderna nos romances actuales»; però hi trobem a faltar la informació que creiem que seria rellevant per explicar el topònim i per a l'estudi de la llengua asturiana: p. ex., des de quan es documenta l'ast. *xalé*; si realment prové directament del francès, cosa que dubtem, o per intermediació del castellà; o quina és la data de la creació del topònim o la seva motivació (p. ex. si es tracta d'una construcció que hagués estat vista com a particularment ostentosa o diferent de les construccions tradicionals de la zona), o per quin motiu és l'única construcció de tot el terme que rep aquesta etiqueta de *xalé*, o si el terme s'usa en sentit irònic o amb alguna altra connotació. Tots aquests aspectes ens semblarien més rellevants per a l'explicació del topònim, aportarien més informació innovadora per a l'asturià i la seva toponímia que no pas les informacions sobre el prerom. *CALA, que ja podem trobar en els diccionaris corresponents que s'esmenten. Igualment, si s'estableix que el topònim *La Portiella* i altres derivats es relacionen amb l'ast. *portiella* n. f. «tanca [d'un prat o hort]» (p. 365-366), és sobrer explicar l'arrel indoeuropea i els mots emparentats amb el llatí *PORTA*, enumerar els seus continuadors romànics, i, encara més, parlar de la partició semàntica entre els mots llatins *PORTA*, *JANUA* i *OSTIUM* i explicar quins han tingut continuïtat romànica. Són informacions sens dubte interessants, però no aporten cap explicació rellevant per als topònims que haurien d'explicar. Donem només aquests exemples, que podríem multiplicar, per indicar que els comentaris ens semblen, en conjunt, excessivament centrats en les bases etimològiques, en l'etimologia remota, i molt menys extensos quan es tracta de la immediatesa de la creació i origen proper del topònim, que creiem que hauria de ser l'objectiu de l'estudi i que hauria aportat informacions més innovadores i rellevants.

L'opció d'ordenar i encapçalar les entrades per bases etimològiques té com a conseqüència algunes entrades que semblen sorprenents i que només acaben per ser justificades després de les explicacions en els comentaris. Per exemple, hom se sorprendrà de trobar en el capítol de fitotopònims entrades com *FIXUS* (p. 171-172) o *CACÀRE (p. 160-161), quan, a més, en l'encapçalament de l'article només es fa referència a l'ast. *finsu* m. «pedra fixada al terra i que marca un límit» i *caçar* v. «defecar», respectivament. La lectura de l'encapçalament fa pensar que han estat mal classificats entre els fitotopònims. Els topònims relacionats, *El Fixuecu* i *La Cagarriona*, deixen també perplex el lector fins que arriba al comentari, on s'informa innecessàriament sobre les famílies romàniques de *FIXUS* i *CACÀRE, i on troba l'ast. *fixuecu*, que són les castanyes dolentes que queden «fixades» a la pellofa sense desenganxar-se'n, i *cagarrión*, que designa una pruna petita, fosca, i de mal gust, anomenada així ja sigui per la seva aparença o pels efectes que pugui causar la seva ingesta. No pretenem tampoc discutir l'oportunitat de l'ordenació que s'ha escollit: camps semàntics i, en segon ordre, ètims dels (mots asturians que estan a la base dels) topònims. És una opció i l'autor l'ha aplicat coherentment, amb rigor i amb una elaboració exhaus-

tiva dels articles. Però sí que volem assenyalar que és una opció que a voltes fa perdre la perspectiva de l'objecte immediat d'estudi.

El diccionari de topònims es complementa amb un capítol on es recull la documentació històrica medieval de la toponímia de Trubia (p. 479-487), des de l'any 857 fins al s. XIV. Els documents es copien encertadament amb tot el context i els topònims rellevants hi apareixen subratllats. Hauria estat encertat remetre a la pàgina o a l'apartat on s'estudien aquests topònims. Clou el capítol de toponímia un índex dels ètims estudiats (p. 489-494). Trobem molt a faltar un índex de topònims estudiats; l'estructura de l'obra, amb les entrades encapçalades per ètims i, encara, aquests ètims dominats per una classificació semàntica, fa gairebé impossible trobar l'explicació d'un topònim si el punt de partida de la nostra cerca és el topònim mateix. És a dir, la persona que s'interessa pel topònim *Fantuxu*, per posar un exemple, difícilment pot saber, fins i tot si és filòleg, que cal anar-lo a cercar s. v. FONS (p. 108) i s. v. OSTIUM (p. 89). Qui s'interessi pels principals macrotopònims de la zona (Trubia, Udrión i Pintoria) amb prou feines arribarà a trobar-ne l'explicació (respectivament, s. v. *UBIA p. 127, UDRA p. 128 [sic, sense asterisc], i *PENTULIUS / PENTIUS p. 265). Qui vulgui saber alguna cosa del topònim *El Rincón Perlín* no és evident que vagi espontàniament a buscar-lo entre els hidrònims, s. v. RIUUS (p. 126). Certament, en molts altres casos l'operació de trobar l'explicació per un topònim determinat és més fàcil, sobretot com més modern i transparent és el topònim; però, en qualsevol cas, l'estructura del llibre i la manca d'índex allunya el lector mitjà que pugui estar interessat puntualment en un topònim, tot i que l'objectiu del treball no és de fer una obra de divulgació, i complica bastant la consulta de l'obra als especialistes.

La part destinada als antropònims s'inicia amb unes consideracions teòriques sobre els processos de formació dels sobrenoms. Els sobrenoms són després classificats segons el seu origen (en un cognom, en un nom de lloc, adjectiu, etc...) i amb l'anàlisi detallada dels components morfosintàctics que operen en la seva formació. Segueix un llistat alfabètic dels sobrenoms que s'han recollit (p. 579-625). El corpus d'antropònims recollits és molt ric i l'anàlisi dels procediments morfosintàctics il·lustra molt bé els mecanismes de creació dels sobrenoms; com en molts altres estudis d'aquest tipus es posa en relleu la capacitat creativa i els mecanismes psicològics, a vegades inesperats, que intervenen en la creació dels sobrenoms. L'obra es clou amb la bibliografia i l'índex.

Per concloure, els dos treballs que ressenyem són d'una vàlua indiscutible, fets amb un gran nivell d'exigència, i exhaustius i minuciosos. Són una aportació important a la dialectologia i l'onomàstica asturianes. Tant de bo totes les parles (no només les asturianes) disposessin d'una monografia dedicada d'aquesta qualitat.

Maria-Reina BASTARDAS I RUFAT
Universitat de Barcelona

SUÁREZ GARCÍA, Raquel (2016): *El compendio islámico de Mohanmad de Vera. Un tratado morisco tardío*. Colección de Literatura Española Aljamiado-Morisca. Oviedo: Universidad de Oviedo / Servicio de Publicaciones de la Universidad, 774 p.

El *Seminario de Estudios Árabo-Románicos* de la Universitat d'Oviedo compta ja amb una llarga tradició en els estudis sobre la llengua i la literatura dels moriscos hispànics i, en una lloable continuació de l'obra del professor Àlvaro Galmés, se situen en un interessant punt de confluència entre el camp de la romanística i el de l'arabística, imprescindible per a la comprensió d'una bona part de la literatura espanyola, des de l'època medieval a la barroca.

En aquest volum tenim el resultat de la que fou la tesi doctoral de la Sra. Raquel Suárez García, l'edició del manuscrit *Esp. 397* de la Bibliothèque Nationale de París, fins ara inèdit, que conté un comentari islàmic compost per un morisc de Gea de Albarracín els voltants del 1600, poc abans de l'expulsió dels moriscos de la Corona d'Aragó.